

REFERENCES

1. Денисяк Н.М. Проблеми нотаріального посвідчення секретного заповіту. Зловживання цивільними процесуальними правами: шляхи протидії: матер. круглого столу. Одеса: Фенікс, 2015. С. 56–60. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9422/Denisyal%2056-60.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Swinburne H. A Treatise of Testaments and Last Wills: Compiled Out of the Laws Ecclesiastical, Civil, and Canon, as Also Out of the Common Law, Customs and Statutes of this Realm. The Whole Digested Into Seven Parts. H. Lintot (assignee of E. Sayer) and sold by S. Birt, 1743. 567 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=iNZIAQAAMAAJ&dq=solemn+testament&hl=ru&source=gbs_navlinks_s
3. Bouvier J., Kelham R. A Law Dictionary: Adapted to the Constitution and Laws of the United States of America, and of the Several States of the American Union : with References to the Civil and Other Systems of Foreign Law. T. and J.W. Johnson, 1839. V. 2. URL: https://books.google.com.ua/books?id=Nq03AQAAMAAJ&pg=PA435&lpg=PA435&dq=Mystic+testament&source=bl&ots=fP-nzmoFsj&sig=edLzizQ_-fbHSE2qG54BMNqY36U&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwi9kOTUwqvcAhULkiwKHcnkBaY4ChDoAQg7MAM#v=onepage&q=Mystic%20testament&f=false
4. Black H.C. A Dictionary of Law: Containing Definitions of the Terms and Phrases of American and English Jurisprudence, Ancient and Modern. The Lawbook Exchange, Ltd., 1991. 1253 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=JPMwesVsf6gC&pg=PA797&dq=Mystic+testament&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjU3b-lw6vcAhUDDyWkHXjHDpgQ6AEIUTAG#v=onepage&q=Mystic%20testament&f=false>
5. Garb L., Wood J. International Succession. Oxford University Press, 2010. 799 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=7sYnSh_sqGMC&pg=PA286&lpg=PA286&dq=secret+will%2Bnotary&source=bl&ots=GOMrSUqa73&sig=l-gOguOazNm5J1YlxuMakdmIQ0E&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiOq-SGlgvcAhVliaYKHY22AZgQ6AEITzAF#v=onepage&q=secret%20will%2Bnotary&f=false
6. Кутузов О.В. Правовые особенности совершения закрытых завещаний. Вестник Российского государственного торгового-экономического университета. 2008. № 4. С. 149–156.
7. Лазаренкова О.Г. Закрытое завещание: некоторые актуальные вопросы правового регулирования и правоприменительной практики. Санкт-Петербургский институт (филиал) Всероссийского государственного университета юстиции (РПА Минюста России). 2017. № 1. С. 36–39. URL: <http://xn----7sbbaj7auwnffhk.xn--p1ai/article/26188>
8. Цивільний кодекс України: Закон, Кодекс від 16 січня 2003 р. № 435-IV. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 23.07.2018).
9. European Network of Registers of Wills Association (ENRWA). "Europe Wills Association". Status report on schemes of wills registration and search in Europe. 2010. URL: <http://www.arert.eu/IMG/pdf/etatdeslieux-2010-03-10-EN.pdf>

УДК 347.4

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЕЛЕКТРОННОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІSOME ASPECTS OF THE LEGAL REGULATION
OF THE ELECTRONIC INSURANCE IN UKRAINE

Швагер О.А.,

асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та фінансового права

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

Войтович А.В.,

слухач магістратури

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

Стаття присвячена дослідженню питань правового регулювання електронного страхування та використання електронних страхових полісів. Авторами проведений аналіз норм законодавства в галузі страхування та виявлено деякі проблемні аспекти у використанні електронних страхових полісів на прикладі договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Ключові слова: страхування, внутрішній електронний договір, електронний страховий поліс, страхувальник, страховик, он-лайн-страхування.

Статья посвящена исследованию вопросов правового регулирования электронного страхования и использования электронных страховых полисов. Авторами был проведен анализ норм законодательства в отрасли страхования и были выявлены некоторые проблемные аспекты в использовании электронных страховых полисов на примере договоров обязательного страхования гражданско-правовой ответственности собственников наземных транспортных средств.

Ключевые слова: страхование, внутренний электронный договор, электронный страховой полис, страховщик, застрахованный, он-лайн-страхование.

The article is devoted to the study of the legal regulation issues of electronic insurance and the use of electronic insurance policies. The authors analyzed the norms of the legislation in the insurance sphere and identified some problematic aspects in the use of electronic insurance policies taking the cases of compulsory insurance contracts of the civil liability of vehicles owners.

The rapid development of the competition on the insurance market makes insurance companies to find new ways of attracting customers, taking into account their needs as well as seeking cost reduction in providing insurance services. Analyzing the insurance practice in other countries, it is discovered a consumers interest increase on the electronic insurance market (on-line insurance). On-line insurance is the provision of services by the insurer, namely issuing an insurance policy through the insurance company site.

Today, the practice of online insurance is not quite widespread in Ukraine. The analysis of the legal literature on this issue suggests that there is no a comprehensive research of the current situation in the sphere of the legal regulation of electronic insurance.

The purpose of this article is to analyze the existing legislation and the existing approaches to the on-line insurance in Ukraine, to identify some problematic aspects in the legal regulation of the procedure of making electronic insurance contracts (taking the cases of compulsory insurance contracts of the civil liability of vehicles owners).

Key words: insurance, internal electronic contract, electronic insurance policy, insured, insurer, on-line insurance.

Стрімкий розвиток конкуренції на ринку страхових послуг змушує страхові організації знаходити нові шляхи залучення клієнтів, зважаючи на їхні потреби, а також прагнучи до зниження витрат під час надання страхових послуг. Під час аналізу практики страхування в інших країнах виявляється тенденція до зростання зацікавленості споживачів ринку страхових послуг до електронного страхування (он-лайн-страхування). Он-лайн-страхування – це надання послуг страховиком щодо видачі страхового полісу за допомогою сайту страхової компанії.

Сьогодні в Україні практика використання он-лайн-страхування не є досить розповсюдженою. Аналіз юридичної літератури із зазначеного питання дає змогу стверджувати, що комплексні дослідження сучасного стану правового регулювання електронного страхування нині відсутні.

Метою статті є аналіз чинного законодавства та існуючих підходів в юридичній літературі в галузі он-лайн-страхування в Україні, визначення деяких проблемних аспектів у правовому регулюванні порядку укладення електронного договору страхування (на прикладі договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів).

Відповідно до статті 1 Закону України «Про страхування», страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за кошт грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) і доходів від розміщення коштів цих фондів.

У понятті «страхування» визначено, що страхові відносини виникають унаслідок певних подій (страхових випадків), що визначаються договором страхування або чинним законодавством.

Договір страхування – це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору (стаття 16 Закону України «Про страхування»).

Статтею 981 Цивільного кодексу України визначено, що договір страхування укладається в письмовій формі. Договір страхування може укладатись шляхом видачі страховиком страхувальникові страхового свідоцтва (поліса, сертифіката).

Цивільним кодексом України (стаття 639) визначено, що договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним із моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для цього виду договорів не вимагалася.

Якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі.

Якщо сторони домовилися укласти в письмовій формі договір, щодо якого законом не встановлена письмова форма, такий договір є укладеним із моменту його підписання сторонами.

Якщо сторони домовилися про нотаріальне посвідчення договору, щодо якого законом не вимагається нотаріальне посвідчення, такий договір є укладеним із моменту його нотаріального посвідчення.

Варто зауважити, що зазначену статтю було доповнено положенням про укладення договору за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем із прийняттям

Закону України «Про електронну комерцію», що визначив організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановив порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем і визначив права й обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції, зокрема і суб'єктів, що надають страхові послуги.

Цим Законом надано визначення поняттю «електронний договір» – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків й оформлена в електронній формі.

Статтею 11 Закону України «Про електронну комерцію» визначено порядок укладення електронного договору.

Електронна форма договору є вираженням волі всіх учасників угоди шляхом складання електронного документа, що віддзеркалює зміст цієї угоди. Електронно-цифрова форма є видом письмової угоди, відповідає всім її ознакам з огляду на специфіку Інтернету. Тож електронно-цифрова форма договору є вираженням волі учасників угоди шляхом складання електронного документа, що відображає зміст угоди та який скріплений електронно-цифровими підписами осіб, які укладають угоду. Ідентифікувати сторони договору, укладеного в електронному вигляді, можна виключно за допомогою електронного цифрового підпису [4, с. 16].

Що стосується електронних договорів страхування, то варто зазначити таке.

Електронний страховий поліс (E-Polisy) – це страховий поліс в електронному вигляді, який має юридичну силу, рівну звичайному паперовому екземпляру страхового полісу або, як його називають, «договору страхування» [5, с. 369].

Приказок Н.В. та Акатъева М.О. визначають електронний страховий поліс як форму договору страхування, що являє собою електронний запис у базі даних страхової компанії, а інколи і в централізованій базі даних (ЦБД) об'єднання страхових компаній, який підтверджує дійсність страхового покриття [6].

Аналізуючи нормативно-правові акти України у сфері страхування та електронного документообігу, нами було встановлено відсутність законодавчого закріплення поняття електронного страхового полісу.

Відповідно до розпорядження Нацкомфінпослуг № 3631 від 31 серпня 2017 р. «Про затвердження змін до Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», з 7 лютого 2018 р. договори внутрішнього обов'язкового страхування автоцивільної відповідальності можуть укладатись в електронній формі.

Наприклад, у Положенні про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, затвердженому розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27 жовтня 2011 р. № 673, надано характеристику внутрішнього договору страхування як договору (електронного договору) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, який діє виключно на території України. Проте відсутнє поняття «електронний страховий поліс».

Розділом III зазначеного вище Положення визначено особливості укладання внутрішніх електронних договорів страхування:

1. Для укладення внутрішнього електронного договору страхування власник транспортного засобу через інформаційно-телекомунікаційну систему (далі – ІТС) виражає намір укласти договір страхування та вносить відомості, необхідні для укладення такого договору, що є заявою на страхування. Перелік відомостей, необхідних для укла-

дення внутрішнього електронного договору страхування, визначається Моторним (транспортним) страховим бюро України (далі – МТСБУ) та оприлюднюється на веб-сайті (веб-сторінці) МТСБУ.

2. Страховик на підставі отриманої через ІТС заяви на страхування формує пропозицію укласти внутрішній електронний договір страхування у формі проекту страхового поліса, що реєструється в єдиній централізованій базі даних щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Пропозиція укласти внутрішній електронний договір страхування направляється страховиком власнику транспортного засобу через ІТС і є чинною до закінчення доби, у якій її було сформовано.

3. Перелік відомостей, які повинні міститися у пропозиції укласти внутрішній електронний договір страхування, затверджується МТСБУ та оприлюднюється на веб-сайті (веб-сторінці) МТСБУ.

4. МТСБУ забезпечує можливість перевірки факту реєстрації пропозиції укласти внутрішній електронний договір страхування в єдиній централізованій базі даних щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та оприлюднює на веб-сайті (веб-сторінці) МТСБУ інформацію про спосіб перевірки факту реєстрації пропозиції щодо укладення внутрішнього електронного договору страхування.

Інформація про спосіб перевірки власником транспортного засобу факту реєстрації конкретної пропозиції укласти внутрішній електронний договір страхування в єдиній централізованій базі даних щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів повинна міститись у такій пропозиції.

5. Якщо власник транспортного засобу погоджується з отриманою пропозицією укласти внутрішній електронний договір страхування, він надає страховику через ІТС відповідь про прийняття пропозиції (акцепт) укласти внутрішній електронний договір страхування та підписує внутрішній електронний договір страхування через ІТС відповідно до законодавства, що регулює організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції.

6. Після підписання власником транспортного засобу внутрішнього електронного договору страхування в порядку, визначеному цим Положенням, до закінчення доби, у якій було сформовано пропозицію укласти внутрішній електронний договір страхування, страховик зобов'язаний зареєструвати страховий поліс в єдиній централізованій базі даних щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів і направити страховальнику підтвердження вчинення електронного правочину (укладення внутрішнього електронного договору страхування) шляхом надсилання електронного документа – візуальної форми страхового поліса.

7. Разом із підтвердженням вчинення електронного правочину страховик направляє страховальнику інформацію, передбачену підпунктом 2.1.6 пункту 2.1 розділу II Положення (Разом із полісом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів безоплатно надати страховальнику в паперовій або електронній формі перелік представників страховика, уповноважених виконувати функцію такого страховика щодо опрацювання претензій в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, спеціальний знак і бланк повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду встановленого МТСБУ зразка.)

8. Внутрішній електронний договір страхування вважається укладеним з моменту одержання страховиком відповіді про прийняття власником транспортного засобу пропозиції укласти внутрішній електронний договір страхування.

9. Внутрішній електронний договір страхування набирає чинності з початку строку його дії, що зазначений у страховому полісі, але не раніше від дати його реєстрації в єдиній централізованій базі даних щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

У цьому випадку постає питання порядку підписання страховальником електронного договору страхування для визначення його дійсності.

Директива 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства» від 13 грудня 1999 р. визначає термін «електронний підпис» як дані, подані в електронній формі, які додаються чи логічно поєднуються з іншими електронними даними та які служать як метод засвідчення достовірності.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про електронну комерцію», якщо відповідно до акта цивільного законодавства або за домовленістю сторін електронний правочин має бути підписаний сторонами, моментом його підписання є використання:

- електронного підпису або електронного цифрового підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» за умови використання засобу електронного цифрового підпису всіма сторонами електронного правочину;

- електронного підпису одноразовим ідентифікатором, визначеним цим Законом;

- аналога власноручного підпису (факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису) за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

Додатком III до Директиви 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства» від 13 грудня 1999 р. визначено вимоги до безпечних механізмів створення підпису. Безпечні механізми створення підпису повинні за допомогою відповідних технічних і процедурних засобів забезпечувати принаймні, що: а) дані, які використовуються для вироблення підпису, можуть виникнути на практиці лише один раз, а їхня секретність забезпечується; б) дані, які використовуються для вироблення підпису, із значною долею впевненості не можуть вилучатися з цих механізмів, а підпис захищається від підробки за допомогою використання доступних технологій; с) дані, які використовуються для вироблення підпису, можуть бути надійно захищені законною особою, що підписалась від використання його іншими особами. Безпечні механізми створення підпису не повинні змінювати інформацію, що має бути підписана, чи перешкоджати представленню такої інформації особі, яка підписалась до процесу підписання.

Висновки. Отже, зважаючи на вищевикладене, треба зазначити, що потребує уточнення пункт 3.5. «Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», затвердженого розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27 жовтня 2011 р. № 673 щодо порядку підписання внутрішнього електронного договору страхування, оскільки Законом України «Про електронну комерцію» передбачено три варіанти підписання електронних договорів.

Пропонуємо внести до положень законів України «Про страхування», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронну комерцію», а також до норм інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини на ринку страхових послуг, поняття «електронний страховий поліс», що дасть змогу уникнути певних непорозумінь у практичному використанні зазначених документів споживачами страхових послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80/page>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page11>
3. Закон України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
4. Новицький А.М. Електронний документообіг як елемент забезпечення правового регулювання становлення інституцій інформативного суспільства. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2013. № 4 (63). С. 11–20.
5. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова та ін.; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. К.: Логос, 2015. 508 с.
6. Приказюк Н.В., Акатъева М.О. Електронний страховий поліс: нові можливості для розвитку страхування в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 12. С. 219–222. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_12_51.
7. Розпорядження Нацкомфінпослуг «Про затвердження змін до Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 31 серпня 2017 р. № 3631. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1197-17>
8. Положення про особливості укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, затверджене розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27 жовтня 2011 р. № 673. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1483-11/paran17#n17>
9. Директива 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства» від 13 грудня 1999 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_240